

Helena Rufat

Una història d'amor

Barcelona, Edicions de 1984, 2012

En una època com l'actual en què les empreses minimitzen els riscos, publicar una primera novel·la té un mèrit considerable. Si, a més, aquesta primera novel·la és publicada per una editorial de prestigi de més enllà de la frontera provincial, el valor augmenta. Això és el que, de moment, ha aconseguit Helena Rufat (Torrelameu, 1967) amb *Una història d'amor*. Travessar, tot just iniciada la seva obra literària, el clos lleidatà, trencar una barrera psicològica i real, capaç de condemnar a la marginalitat més absoluta molta de la producció més propera. Cosa que no garanteix, tampoc no cal que llancem les campanes al vol, la difusió adequada de l'obra.

Aparentment la novel·la entronca amb la gran tradició novel·lística dels capellans enamorats que té el seu moment d'esplendor al segle XIX amb novel·les com *La Regenta* (1885) de Leopoldo Alas Clarín o la immensa *El crim de mossèn Amaro* (1875) del portuguès Eça de Queirós. Dic aparentment perquè el títol de la novel·la *Una història d'amor*, és enganyós. I ho és perquè, primerament, la vida amorosa de mossèn Benet, el protagonista de la novel·la, no es limita a una sola dona (i caldria filar ben prim per escatir quina de les dues té més importància) i, en segon lloc, perquè la manera amb què el personatge viu l'amor, la manera com sedueix i estima, és un element més d'una novel·la que té molts més temes i molts més replecs. Que ningú esperi trobar en aquesta història, doncs, les voluptuositats a què ens havien acostumat Fermín de Pas i Ana o el pare Amaro i Amélia. Evidentment no són els nostres temps per a segons quins esclats passionals. El romanticisme més rigorós ha anat quedant a poc a poc enrere i, d'altra banda, avui dia la figura del ca-

pellà, a diferència de temps passats en què formava part indestruable dels paisatge social, ha deixat de ser per a la dona actual un dels seus referents eròtics tal com devia passar al segle XIX.

A més a més d'aquests referents capellanescos de la novel·la europea, *Una història d'amor* s'empara amb algunes de les novel·les catalanes més significatives de principis del segle XX. L'abaltiment de la gent de Torsal, la seva malícia gairebé congènita, recorda la colla de pobletans incapaços de la més lleu espurna de bondat d'*Els sots feréstecs* (1901) de Raimon Casellas. No hi ha també en l'acte amb què Benet acaba amb la seva vida, aixecant la copa de conyac com si es tractés d'un calze, un ressò dels sacrilegis que abunden a *Josafat* (1906) de Prudenci Bertrana? I no és Teresa una mena de transsumpte de la Laura de Miquel Llor, perduda llavors en ciutats farcides d'esglésies i ara en pobles somorts de velles i endolades xafarderes? Helena Rufat, doncs, coneixedora de la tradició a la qual pertany, l'assimila i l'actualitza.

Deixant de banda les connexions amb la història de la literatura i centrant-nos en la novel·la, direm que és, més enllà de la història d'amor, el retrat de la decadència d'una classe social, el terratinent rural, aquesta nostrada i escanyolida aproximació al que en d'altres zones de l'estat amb més desigualtats ha conformat l'aristocràcia rural. Una fi contra la qual algun dels seus membres es rebel·larà en un darrer moment, com si es tractés de la cua d'una sargantilla que encara continua movent-se després de la mort. Al fons hi ha la dissolució, també, del grup humà que dóna sentit a aquesta classe social, una societat agrícola que va envellint ràpidament per-

què el camp és incapaç de proporcionar a les noves generacions el benestar que es pot trobar en d'altres llocs. La vinguda de Teresa al poble per poder mantenir les escoles públiques és la mostra més evident d'aquesta decadència rural. Tampoc no costa gaire de veure en l'agonia de Benet la pèrdua progressiva de poder per part de l'església catòlica que els anys posteriors (la novel·la està situada a principis dels vuitanta) encara han accentuat.

La família Riera ha senyorejat Torsal, el poble on transcorre la història, al llarg del segle XX. Durant la guerra civil va fugir a Cuba d'on va tornar el 1941, molt més rica i amb molt més poder. Havien guanyat els seus i això els permet mantenir durant les dècades posteriors l'*status quo* amb connivència amb els poders reals. La descendència, però, viu adormida enmig d'aquestes grandeses pretèrites. El fill gran, Ramon, desapareix durant la guerra civil després d'haver fugit per combatre al bàndol feixista. No se'n sap res més. Dels quatre germans, potser és l'únic mogut per un cert idealisme. Martí, el segon, és un ésser abúlic, malaltissament engelosit de son germà petit, negat en la seva relació amb les dones. Mercè és herniada i una mica de la tarda. I Benet, el capellà protagonista, és un personatge que ha hagut de claudicar sempre davant dels interessos dels altres, de sa mare sobretot. Només al final sembla que tregui forces per començar a governar el vaixell de la seva vida. Massa tard per tenir una redempció com cal.

Els són la punta de llança d'una sèrie de personatges que presenten una mediocritat absoluta que, tot sovint, gairebé amb mandra, es decanta cap al mal. Formen part d'una ruralia tòxica, malsana, que bull en un xup-xup d'una certa podridura moral. Aquesta visió dels aspectes més sòrdids de la societat no es limita només al camp. La ciutat, d'on prové Teresa, l'amant de Benet, no queda més benparada. Helena Rufat ens descriu la ciutat de finals dels setanta del segle passat sotraguejada per l'atur i l'arribada de l'heroïna.

La història se centra en la família Riera i els seus empleats i la de l'alcalde Manel i la seva dona Dolors. Poca cosa més. Els habitants de Torsal a penes apareixen. Són només breus pinzellades que ajuden a donar una imatge poc afalagadora de la vida rural. Les velles xafarderes controlant la vida dels carrers, per exemple.

La novel·la, a més de ser una història d'amor, ho és de sexe. Sovint, sexe prostibulari. Són molts els personatges que sufoquen la set de carn amb prostitutes: Martí, Cauets o Masó. Com si aquesta mena de sexe encara afegís més brutícia a la seva poca categoria moral. D'altres viuen el sexe de maneres diferents, però sempre lluny de la joia. És magnífic reflex d'una època el consell donat per la mare a la Mercè quan aquesta comença a tenir la regla i la prevé dels perills del sexe. I, esclar, Benet, per motius obvis, tampoc no el viu amb naturalitat.

Estructuralment la novel·la és un rellotge d'una precisió absoluta. Comença amb l'enterrament de Cauets i acaba amb l'enterrament de Benet, previsible des de l'inici de la narració. Entremig, al llarg de l'agonia del capellà, malalt de càncer, i paral·lela a la seva redescoberta de l'amor, s'hi interseixen una sèrie de *flash-backs* que s'entreteixeixen amb el present per tal de fer avançar la història amb un ritme suau de tant en tant trasbalsat per esdeveniments imprevistos, d'un cert toc fulletonesc, que són d'una contundència narrativa absoluta.

Helena Rufat s'afegeix a la nòmina d'autors (Francesc Pascual en seria l'exemple més evident) que han intentat retratar la ruralia lleidatana amb una òptica realista que no defuig una certa poetització. I ho fa amb una veu pròpia, amb una història consistent, amb domini de les estructures narratives i amb una maduresa en l'ús de la llengua, capaç de recollir les gràcies del parlar dialectal sense caure en l'excés. Una novel·la, en definitiva, en què poques frases no han estat cisellades una i altra vegada per incrustar-se de manera perfecta en l'estructura major per tal d'arribar a fi de bé en el difícil art d'explicar una història.

Bernat HUGUET DALMAU
Institut La Serra (Mollerussa)